

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 4239/24

לפני: כבוד השופטת דפנה ברק-ארז
כבוד השופט דוד מינץ
כבוד השופטת יעל וילנר

העותרים: 1. עבדאללה עואד עבדאללה דאר אבו עואד
2. עודה עבדאללה מחמד עואד
3. פדה עואד עודה דאר אבו עואד
4. שהלה עיד סעיד דאר אבו עואד
5. גיודה עבדאללה עואד דאר אבו עואד
6. צבחה מחמד נעים אבו עואד
7. פלונית

נגד

המשיב: מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית
עתירה למתן צו על-תנאי

תאריך ישיבה: ח' כסלו תשפ"ה (9 דצמבר 2024)

בשם העותרים: עו"ד שלומי זכריה

בשם המשיב: עו"ד רועי שויקה, עו"ד אופיר גבעתי

פסק-דין

השופטת דפנה ברק-ארז:

1. שתי סוגיות עיקריות הנוגעות למתחם המגורים של העותרים נדונו בפנינו: חסימת הדרך המחברת בינו לבין הכפר הסמוך, וכן מניעת גישתם של העותרים מהמתחם לאדמות החקלאיות בסביבתו. נקדים אחרית לראשית ונציין כי בנסיבות העניין הטענות שהעלו העותרים קיבלו בסופו של דבר מענה במישור המעשי. עם זאת, הדבר חייב הליכה בדרך ארוכה ומפותלת, על רקע שורה של תקלות שהתבררו בגדרי ההתדיינות. על מנת לוודא הפקת לקחים מתאימים מצד המשיב, המפקד הצבאי באזור, השתלשלות העניינים תתואר אפוא במלואה.

2. בתמצית יצוין כי על-פי התמונה שהוצגה בפנינו, העותרים ובני משפחתם – כ- 25 אנשים – מתגוררים זה עשרות שנים במתחם המכונה על-ידי המשיב "הבית של

עבדאללה" (להלן: המתחם). המתחם מרוחק כשני קילומטרים ממרכז הכפר תורמוס עיא (להלן: הכפר), המשרת את כלל צרכיהם של העותרים. בין המתחם לבין הכפר מחברת דרך גישה אחת, המובילה גם אל הכבישים הראשיים העוברים באזור. סביב המתחם מצויות האדמות החקלאיות שאותן מעבדים העותרים, בהיקף של כ-100 דונם, וזהו לפי הנטען מקור פרנסתם העיקרי.

3. בעתירה, שהוגשה ביום 22.5.2024, נטען בעיקרו של דבר כי בחודש אוקטובר 2023 המשיב חסם לחלוטין את דרך הגישה למתחם בתלולית עפר, באופן המונע כל כניסה ויציאה באמצעות כלי רכב. העותרים הדגישו כי מדובר בחסימה הרמטית – להבדיל מאשר חסימה חלקית (של שער נפתח ונסגר) – וכי זוהי דרך הגישה היחידה מהמתחם אל הכפר הקרוב ואל הכבישים באזור. עוד טענו העותרים כי הוטלו עליהם מגבלות נוספות הנוגעות אף לאפשרות הגישה הרגלית אל המתחם וממנו, לצד מניעת גישה לאדמותיהם החקלאיות. העותרים הוסיפו וטענו כי הם סובלים מפלישות אלימות של ישראלים מהסביבה הפוגעים ברכושם, וכי החסימה אינה מאפשרת להם לפעול לתיקון את הנזקים החמורים שנגרמו להם. כן צוין בעתירה כי פניותיהם המוקדמות של העותרים למשיב נותרו ללא מענה לגופן במשך כשלושה חודשים.

4. ביום 5.8.2024 הוגשה התגובה המקדמית מטעם המשיב, שבה נטען כי דין העתירה להידחות על הסף, מאחר שזו כורכת שני עניינים שונים שאין ביניהם קשר מספיק – חסימת הדרך ומניעת הגישה לאדמות החקלאיות. לגוף הדברים צוין כי החסימה בוצעה מכוח "צו הוראה בדבר הגבלת תנועה ותעבורה ('אזור תורמוסעיא')", התשפ"ד-2024" מיום 5.8.2024, שתוקפו עתיד להסתיים ביום 1.1.2025 (להלן: צו הגבלת התנועה). כן צוין כי הוצאת צווים מסוג זה מוסדרת ב"נוהל מגבלות תנועה" של פיקוד המרכז, שצורף לתגובה כנספח מ/ש-1. עם זאת, הובהר כי קודם להוצאתו של הצו, החסימה בוצעה בהתאם להוראה שניתנה בעל-פה. המשיב טען כי אין מקום להתערב בשיקול דעתו של המפקד הצבאי באזור, אשר הורה על חסימת הדרך מטעמים ביטחוניים הנוגעים בעיקרם ליישוב שילה המצוי בקרבת המתחם. עוד צוין כי אין מדובר בחסימה הרמטית, מאחר שניתן לעבור בדרך באופן רגלי או על גבי בעלי חיים. כן הוטעם כי קיימת דרך חלופית קרובה הפתוחה לתנועה של כלי רכב, וכי שיקול זה עמד אף הוא לנגד עיניו של המפקד בטרם הוצא הצו. ביחס לדרך החלופית צוין כי היא אמנם ארוכה בכ-700 מטרים ומפותלת יותר מהדרך שנחסמה, אך יש בה מענה מספק בהתחשב בצרכים הביטחוניים. כמו כן, המשיב הוסיף וטען כי על רקע המצב הביטחוני ששרר באזור הוגבלה מעת לעת התנועה בסביבת המתחם לתקופות קצרות. אולם, כך הובהר,

"כיום לא קיימת כל מגבלת תנועה בתוקף במרחב" (פסקה 44), כך שהעותרים יכולים לגשת לאדמותיהם החקלאיות ולעבדן. לבסוף המשיב אף ביקש לחייב את העותרים בהוצאות.

5. בהמשך לכך, ביום 9.8.2024 ניתנה החלטה שהורתה על קביעת העתירה לדיון לפני הרכב.

6. ביום 25.9.2024 הוגשה תגובה מטעם העותרים לתגובה המקדמית. העותרים הלינו על התנהלותו של המשיב בעניינם, ובכלל זה ציינו כי צו הגבלת התנועה הוצא באופן פורמלי רק ביום הגשתה של התגובה המקדמית – כעשרה חודשים לאחר הטלת המגבלות בפועל. זאת, כך נטען, בניגוד לנוהל מגבלות תנועה, הקובע בסעיף 7 כך:

"א. ככלל, מגבלת תנועה תוטל באמצעות צו כתוב החתום על ידי המפקד המוסמך. יודגש, כי המפקד הצבאי המוסמך אינו רשאי להסמיך אחר לחתום על הצו בשמו.
 ב. בנסיבות חריגות, בהן קיים צורך מבצעי דחוף, שאינו מאפשר הוצאת צו כתוב, יוכל מפקד צבאי להכריז על הטלת מגבלת התנועה בעל-פה. עם מתן ההוראה כאמור, על המפקד הבכיר בשטח לתעדה בכתב.
 ג. עם חלוף הנסיבות החריגות, יוצא צו בכתב בחתימת המפקד המוסמך, וזאת במועד המוקדם האפשרי" (ההדגשות במקור).

על רקע זה הודגש כי אין לקבל את טענת המשיב לפיה העתירה כורכת שתי סוגיות מובחנות – שהרי העותרים מעולם לא קיבלו הודעה מוסמכת בדבר המגבלות השונות וממילא חוו אותן כמקשה אחת. כן צוין כי הטעמים הביטחוניים שביסוד החסימה לא בוססו די צרכם. במישור המעשי הדגישו העותרים כי "הדרך החלופית" שהוצגה –

"אינה קיימת בשטח בשלמותה... לאחר נסיעה בחלק מתוואי הדרך החלופית ששרטט המשיב, מגיעים למעין מבוי סתום, שטח לא מסודר שבו סבך של צמחייה הגדל פרא, ואינו פרוץ כדרך בכלל, ושהוא כיום בלתי עביר ברכב פרטי. לא מדובר בדרך סלולה או מסודרת כלשהי" (שם, בפסקה 47, ההדגשה במקור).

עוד הבהירו העותרים כי הם לא נוהגים להתנייד על גבי בעלי חיים, ולכן מבחינתם חסימת הדרך היא אכן הרמטית. אשר לאפשרות הגישה לאדמות החקלאיות,

העותרים ציינו רק לאחר הגשת העתירה ניתנו הקלות בהקשר זה. העותרים אף הביעו תמיהה על בקשתו של המשיב לחייבם בהוצאות, וטענו כי יש לפסוק הוצאות דווקא לטובתם.

7. ביום 19.11.2024 הגישו העותרים הודעת עדכון מטעמם, שבה נמסר כי חרף האמור בתגובה המקדמית, גישתם לאדמות החקלאיות באזור המתחם נמנעת הלכה למעשה – הגם שמדובר בשיאה של עונת המסיק. על רקע זה, כך צוין, ביום 29.10.2024 פנו העותרים למשיב. ביום 3.11.2024 התקבל מענה מטעם נציג היועץ המשפטי לאזור יהודה ושומרון (קצין ייעוץ מדור אוכלוסין), שבו צוין כי בשל סיכונים ביטחוניים ביום 15.10.2024 חתם המשיב על צו סגירת שטח באזור שתוקפו עד ליום 31.12.2024 (להלן: צו הסגירה). לפיכך, כניסתם של התושבים לצורך ביצוע עבודות חקלאיות טעונה תיאום פרטני מראש. בהודעתם הדגישו העותרים כי דבר קיומו של צו הסגירה לא נודע להם כלל בטרם פנו מיוזמתם אל המשיב, וכי מכל מקום ההחלטה עומדת בסתירה להצהרות שניתנו בתגובה המקדמית. העותרים הוסיפו והטעימו כי צו הסגירה הוחל על שטח נרחב, באופן שמונע אף את גישתם לדרך החלופית שלכאורה הציג המשיב כפתרון למצבם.

8. ביום 6.12.2024 הגיש המשיב הודעת עדכון מטעמו, שבה נמסר כי תוקפו של צו הגבלת התנועה יוארך עד ליום 1.7.2025, וכן נטען פעם נוספת כי לרשותם של העותרים עומדת הדרך החלופית האמורה. המשיב הוסיף: "יובהר בעניין זה כי בניגוד לנטען על ידי העותרים, הדרך החלופית מהווה דרך עבירה עבור כלי רכב פרטיים, לכל אורכה" (פסקה 5). אשר לצו הסגירה צוין כי זה נחתם כחלק מההיערכות לעונת המסיק וכי אין בכוונתו של המשיב להאריכו מעבר ליום 31.12.2024. כן הוטעם כי צו הסגירה מאפשר תיאום פרטני לצורך עיבוד חקלאי, וכי הדבר אף נעשה על-ידי בני משפחתם של העותרים. יוער כי הודעה זו הוגשה מלכתחילה ללא תצהיר לתמיכה בעובדות המפורטות בה. תצהיר כאמור, חתום על-ידי קצין אג"ם חטיבת בנימין, צורף לה רק בהמשך ביום 10.12.2024.

9. הדיון בעתירה התקיים בפנינו ביום 9.12.2024. בא-כוח העותרים שב וטען כי הדרך החלופית שהוצעה כלל אינה עבירה לכלי רכב פרטיים רגילים. מנגד, בא-כוח המשיב עמד על טענתו לפיה הדרך קיימת ושמשה. בדיון נכח אף קצין אג"ם חטיבת בנימין, שמסר לבית המשפט כי "הדרך מאוד עבירה. כוחות צבא עוברים עם רכבים ממוגנים" (עמ' 6 לפרוטוקול הדיון). כמו כן, במהלך הדיון התברר כי צו הסגירה חל, גם לשיטת המשיב, בתוואי שבו חייבים העותרים לעבור כדי להיכנס למתחם, וכי יש צורך

להסדיר את העניין. עוד נדונו היבטים מעשיים הנוגעים לתיאום עבודות המסיק באדמות החקלאיות.

10. בתום הדיון ניתנה החלטה לפיה, בהתאם להסכמת הצדדים, ייערך סיור משותף במתחם שתכליתו לברר אם אמנם קיימת דרך חלופית שבה יכולים העותרים לעשות שימוש. כן צוינה ההסכמה להקצות לעותרים מועד נוסף למסיק. עוד צוין בהחלטה, לנוכח הפרטים העובדתיים שהתבררו בדיון, כי הוצא היתר כניסה כללי המאפשר מעבר למתחם גם בתחומו של צו הסגירה (היתר אשר הוגש לבית המשפט למחרת). בסיכומו של דבר הצדדים התבקשו להגיש הודעה משותפת בהתייחס להיבטים אלו.

11. ביום 26.12.2024 ביקשו הצדדים להגיש הודעות נפרדות מטעמם, וזו אכן התקבלה. ההודעות הוגשו למחרת היום.

12. בהודעה מטעם המשיב צוין כי הסיור המשותף של הצדדים במתחם אכן התקיים כמתוכנן (הגם שנחוו במהלכו הפרעות מצד תושבים בשטח). וכך נכתב בהודעה:

“נמצא כי בשל שגגה של גורמי המשיב, עליה יש להצר כמובן, הדרך החלופית... היא אכן בלתי עבירה ולמעשה לא קיימת כיום בשטח” (פסקה 3).

לנוכח האמור, כך צוין, ובשל המורכבות הכרוכה במעבר בדרכים אחרות בשטח, החליט מפקד חטיבת בנימין לשנות את אופי החסימה של דרך הגישה, כך שחלף תלולית העפר יוצב במקום שער שאחד ממפתחותיו יימסר לעותרים. כן צוין כי יישום ההחלטה כבר החל בפועל.

13. העותרים בהודעתם אישרו את תוצאות הסיור אך הביעו תרעומת של ממש מהשתלשלות הדברים בעניינם, המשקפת לעמדתם תמונה עגומה. בכלל זה הוטעם כי המשיב ונציגיו הטעו את בית המשפט בעל-פה ובכתב, לרבות בתצהירים, בהציגם תמונה עובדתית שגויה מהיסוד, ואף דרשו לדחות את העתירה תוך חיוב העותרים בהוצאות. כל זאת, כאשר מנגד העותרים תיארו את העובדות לאשורן ובמדויק. העותרים חזרו והדגישו את הטענות הבאות: צו הגבלת התנועה הוצא רק ביום הגשת התגובה המקדמית, כעשרה חודשים לאחר הצבת החסימה בפועל ובניגוד לנוהל מגבלות תנועה; התחייבות המשיב בתגובה המקדמית לפיה אין עוד מגבלות על גישתם של העותרים לאדמותיהם החקלאיות לא קוימה, בשים לב להוצאתו של צו הסגירה; צו הסגירה הוחל מלכתחילה אף על כביש

הגישה למתחם עצמו, כך שאפשרות הכניסה למתחם הוסדרה רק לאחר שנשמעו הערות בית המשפט בדיון. העותרים אף הלינו בהודעתם על כך שהסיוור המשותף הופרע על-ידי תושבים ישראלים שהתנהגו באלימות. לבסוף, הם שבו והזכירו כי פניותיהם המוקדמות למשיב לא נענו במשך חודשים.

14. ביום 5.1.2025 הודיע המשיב כי הושלם התהליך של הצבת השער ומסירת המפתח לעותרים. עוד צוין כי ביום 1.1.2025 הוחלט להותיר את החסימה באמצעות השער לתקופה של חצי שנה נוספת, תוך החרגה של תושבי הקבע במתחם או מי מטעמם. המשיב הוסיף וציין כי לנוכח מהלך ההתדיינות, הוא לא יתנגד לפסיקת הוצאות בהתאם לשיקול דעתו של בית המשפט. לצד זאת צוין כי "המשיב מודע לתקלות שאירעו בהליך זה, שהן תוצאה של טעות אנוש, ויפעל למניעת הישנותן בעתיד" (פסקה 5).

15. להודעה האמורה צורפה התכתבות בין בא-כוח העותרים למשיב בעניין הארכת תוקפה של החסימה. בכלל זה במכתב מיום 1.1.2025 החתום על-ידי ראש מדור אוכלוסין צוין כי צפוי לצאת בקרוב "צו המאריך את תוקפה של החסימה בחצי שנה בלבד, תוך שניתן היתר כללי לתושבי מתחם 'הבית של עבדאללה' או מי מטעמם לעבור דרך החסימה". במכתב נוסף מיום 3.1.2025 צוין כי מפתח השער נמסר לעותרים וכי "למעשה אין כיום כל מניעה, חוקית או פיזית, למעבר מרשיך ממתחם 'הבית של עבדאללה' לכפר תורמוסעיא".

16. ביום 29.1.2025 הגישו העותרים התייחסות מטעמם להודעת המשיב וכן בקשה לפסיקת הוצאות. העותרים חזרו על עיקרי טענותיהם הנוגעות להתנהלותו של המשיב ועמדו על חומרתן של התקלות הרבות שנפלו בהליך. הם הוסיפו והדגישו כי עתירתם נמצאה מוצדקת וכי הסעדים שהתבקשו בה ניתנו הלכה למעשה, אך רק כ-15 חודשים לאחר שהדרך נחסמה לראשונה. עוד נטען כי רק בעקבות הדיון שהתקיים ולנוכח הערות בית המשפט הותר לעותרים להשלים את המסיק באדמותיהם החקלאיות. כמו כן, העותרים ציינו שלמחרת היום שבו הוצב השער הגיעו למתחם גורמים מגדודי ההגנה המרחבית (הגמ"ר) אשר "התחילו להכות את אחד מתושבי המתחם, דרשו לקבל לידיהם את הטלפונים הניידים של כמה מתושבי המתחם והתרו בהם לבל יסעו על הציר ללא תיאום עם נציגות ההגמ"ר" (פסקה 11). בעקבות זאת בא-כוחם של העותרים פנה אל נציג היועץ המשפטי ליהודה ושומרון, אשר מסר ביום 16.1.2025 כך:

"מרשיך רשאים לעבור דרך השער ללא כל תנאי או סייג.

מעבר לכך, ולאחר בירור מול החטיבה המרחבית שומרון, נבקש להדגיש כי המפקד הצבאי רואה בחומרה רבה מעשים הכוללים פגיעה בתושבים וברכושם. בעקבות פנייתך, קצין אג"ם בחטמ"ר שומרון חידד את האמור לעיל למפקד הגדוד הרלוונטי, והדגיש את אופני ההתנהלות הראויה במתחם 'הבית של עבדאללה' לרבות היעדרה של חובת תיאום בעת מעבר בשער כיום" (ההדגשות במקור).

לבסוף ביקשו העותרים לפסוק לטובתם הוצאות על הצד הגבוה.

17. האמת ניתנת להיאמר: בשלב הנוכחי הדיון בעתירה הגיע לכלל מיצוי, לאחר שעיקר הסעדים המבוקשים בה אכן ניתנו לעותרים. אולם, במקרה זה הענקת הסעד לעותרים כרוכה בתחושה כבדה שהדברים היו יכולים לקבל מענה מהיר ויעיל הרבה יותר, על בסיס של דיאלוג והתייחסות מכבדת לטענותיהם. זאת, הן במסגרת ההליך הנוכחי והן קודם לכן, כחלק משלב מיצוי ההליכים. אכן, המציאות הביטחונית באזור אינה קלה וחובתו של המשיב לשמור על ביטחונם של כלל התושבים באזור. עם זאת, אין בכך כדי לייתר את החובה להתייחס בכבוד לשגרת היומיום של תושבי האזור – אשר לא עלו כל טענות ביחס אליהם, וכל שרצו הוא לחיות את חייהם.

18. דומה כי אין עוד צורך לשוב ולמנות את הכשלים שהתגלו בגדרי ההתדיינות בהליך דנן. אלה תוארו לעיל בהרחבה. אף המשיב אינו חולק על כך שנפלו תקלות בדרך. נדגיש כי כאשר עסקינן בפגיעה בזכויות – במקרה דנן פגיעה משמעותית בחופש התנועה של העותרים ובפרנסתם – הקפדה על בדיקת הטענות אינה בגדר מותרות, אלא חובה משפטית וציבורית חשובה. הדברים אמורים הן במישור ההתדיינות המשפטית (לרבות בהתייחס למיצוי ההליכים ולתמונה העובדתית המוצגת לבית המשפט בגיבוי תצהירים) והן ביחס להתנהלותם של גורמי הצבא בשטח (ובכלל זה הוצאת צווים כדין ויישום בפועל של ההחלטות המתקבלות). כפי שצוין בפתח הדברים – בשלב זה נותר לקוות כי הלקחים הנדרשים יופקו ויוטמעו.

19. בהתחשב בכך שהדברים הגיעו אל פתרוןם לאחר דרך ארוכה מאד של התדיינות ואף לאחר שנדרש סיור בשטח, אין מוצא מפסיקת הוצאות שתיתן לכך ביטוי, ולו חלקי. זאת אף בשים לב לעמדתו של המשיב בעניין. במכלול הנסיבות, המשיב יישא בהוצאות העותרים בסך של 20,000 שקלים.

20. סוף דבר: העתירה נמחקה בזאת.

ניתן היום, י"א שבט תשפ"ה (09 פברואר 2025).

יעל וילנר
שופטת

דוד מינץ
שופט

דפנה ברק-ארז
שופטת